

Det røveriske overfald på ejeren af Gedhuset i 1835.

Midt på den jyske hede, nær højderyggen og næsten lige langt fra Viborg og Herning, lå der i gamle dage et bosted med navnet Gedhuset.

Slår man op i Traps Danmark II udgave fra 1879, finder man i beskrivelsen af Ringkøbing amt under Haderup sogn følgende beskrivelse af lokaliteten :

Gedhuset har, ligesom Skaafhuset i Sunds sogn, navn af den bestemmelse, det først har tjent. Herom hedder det i amtsbeskrivelsen : Ved Gedhuset holdtes i aarene 1809-10 ingen anden besætning end Geder, Arbejdsstude og 2 køer, men da Gederne i ingen henseende kunne bringe den nytte som faar, og deres underhold kostede mere og var forbundet med større ulejlighed, saa ansees det i enhver henseende til gavn for disse egne, at man har ombyttet gederne med faar.

Gedhuset, der lå ved den gamle landevej mellem Ringkøbing og Viborg, var en lille uanselig bondegård, der til alle sider var omgivet af den mørke hede.

Om gårdens beboere før folketællingen i 1801 ved man meget lidt. Men i 1801 beboes Gedhuset af husmand Anders Olesen. Han var den 17 februar 1797 blevet gift med Anne Jensdatter i Karup kirke, vel sikkert fordi sønnen og den senere ejer Ole Andersen var på vej. Han bliver født i marts måned 1797 og døbt den 13 april 1797. Han overtager Gedhuset efter hans far i november 1829, og under navnet Ole Gedhus, blev han stamfar til den slægt, der sad på gården frem til salget i 1898 til Hedeselskabet. Under Ole Andersen skal gården være blevet mere kendt og bl. a. have tjent gode penge ved at beværte landevejens mange rejsende. De mange kalktransporter, som kom fra Mønsted og Daugbjerg, rastede ved Gedhuset, som, selv om den aldrig har haft en officiel krobevilling, også blev meget benyttet som bedested for rejsende syd fra. Det være sig kvægdrivere, fragtmænd, bissekræmmere og smuglere med varer, der var smuglet over toldgrænsen ved kongeaen. Natmandsfolkene, som dengang fartede rundt på den store jyske hede, har nok ikke været så velkomne gæster. Om et sådan besøg med voldelig overfald til følge kan man læse i Viborgavisen : Den Viborg Samler, den 20 september i 1835, hvor der berettes om et par landevejsrøvere eller omvandrende kræmmere, der havde fået et horn i siden af ejeren af Gedhuset, Ole Andersen, og derfor arrangerede et overfald på ham og stjal flere af gårdens værdigenstande.

Her så beretningen fra avisen :

Et skjændigt Overfald er for nogen Tid siden forøvet paa Ole Andersen , Eier af Gjeddehsuet, et eensomt liggende sted, vesten for Karup Aa, ved den til Ringkøbing førende Landevej. Efter hans Opgivende til sin Øvrighed blev han Natten mellem den 21de og 22de f. M. vækket af en Person, der Bankede paa og bad ham følge sig hen til en noget derfra væltet Vogn og hjælpe ham at rejse denne. Efter at have fulgt den Fremmede et stykke vei, erholt han denne et Slag med et Knippel over den venstre Arm, en anden Person kom pludselig til, og begge disse Røvere overmandede og bandt ham efter nogen Modstand. De aftvang ham ved Trudsler og Mishandlinger den urigtige Tilstaaelse, at han på et opgivet sted i Huset havde 50 Rbd. liggende, berøvede ham hans nøgler og begave sig til huset, som de truede med at ville antænde. Den bundne saa nu, hvorledes der i huset tændtes lys dette bragtes frem og tilbage, for at randsage overalt.

Først efter en rum tids Forløb, og efter at Lyset temmelig længe havde staaet stille paa samme sted, vovede Manden, der nu sluttede, at Røverne havde begivet sig bort, at raabe om Hjælp, hvorpaa hans Tjenestedreng kom til og løste ham fra hans Baand.

Ved hjemkomsten fandt Ole Andersen, at et uhr, en stor Mængde Klæder og Andet mere var bortstjaalet. Besynderligt nok, at hverken den over de stjaalne Sager til Øvrigheden indgivne Fortegnelse, eller Forbrydernes signalement, saavidt den Overfaldne i Mørket har kunnet mærke sig og igen betegne dette er bleven offentliggjort.

**I bogen : Fra Heden til Havet, skriver forfatteren Alfred Jeppesen i afsnittet :
Gedhuset – et tilholdsted for hedens folk, følgende om det lumske overfald paa
Gedhusmanden Ole Andersen :**

En smed, Anders Hansen Nørager, der boede i Himmerland, havde tidligere været omvandrende kræmmer og flere gange overnattet i Gedhuset. Af en eller anden grund havde han faaet et horn i siden af Ole Andersen, der nu skulle afstraffes paa den mest nederægtige maade.

Anders Nørager var med i en vidtforgrenet tyve- og røverbande, der huserede paa det forfærdeligste i egnene mellem Aalborg og Hobro. Bandens anfører var en mand af saare liden vækst, den berygtede Bettefanden, hvis kristennavn var Johannes Jensen. Han var ud af omstrefjende rakkerslægt, men havde slaaet sig ned i Stenild ved Hobro. Smeden vidste, at Ole Andersen var en ret velhavende mand, og foreslog derfor Bettefanden, at de i fællesskab skulle aflægge ham et lille besøg. ”Føreren ” var straks med paa planen, og en tidlig augustmorgen begav de to venner sig på vandring de otte mil fra Stenild til Gedhuset. Da de ankom dertil, var det mørkt, og de skjulte sig paa høloftet i et af udhusene. De haabede, at alle husfolkene i løbet af næste dag skulle forlade stedet samtidigt, men da det ikke skete, blev de utaalmodige.

De følgende nat kravlede de saa ned fra loftet og listede sig udefor, hvor de fik fat i et stykke stærkt reb til senere brug. Himmerland-smeden, der var bevæbnet med en egeknippel, som han holdt skjul under sin trøje, gik hen til sovekammervinduet og fik Gedhusmanden vækket. Med fordrejet stemme fortalte han, at han var en Holstensk pranger, og at han havde været uheldig at vælte med sin vogn et stykke fra huset, og nu bad han ham hjælpe sig med at faa den rejst.

Den lidet anende bonde fulgte med ham ind over heden, men pludselig kastede den fremmede masken, trak sin knippel frem, og slog ham ned. I det samme traadte Bettefanden frem, og efter flere forgæves forsøg fik de to volds mænd Ole Andersen bundet paa arme og ben. Efter den bedrift skyndte de sig til Gedhuset, hvor de truede de Husholdersken - Ole Andersen var enkemand – med kniplen, saafremt hun ikke forholdt sig rolig.

I en times tid ransagede de hele lejligheden og opbrød gemmerne i et par chatoller for at finde penge. Det var med et temmelig ringe udbytte, de forlod huset : 27 rigsdaler, nogle klædningestykker og en flaske brændevin – det var alt.

Den forskræmte husholderske fik en hyrdepige sendt af sted til de nærmeste naboer – de boede langt af led – og efterhaanden kom der folk til. De lod hurtigst gaa bud om røveriet til sognefogeden.

Først efter flere timers forløb blev Ole Andersen fundet ude på heden ved en lille høj og befriet for sine baand.

Det var umuligt at spore de to ” skintinger ”, de undslap, og først adskillige aar senere, da den store himmerlandske forbryderbande afsløredes – der var baade husmænd og gaardfolk imellem – blev det opklaret hvem de var.

Sammen med andre medlemmer af den frygtede bande blev de idømt lange og haarde tugtshusstraffe.

I en artikel fra Folkets Nordjylland skrives der følgende om rettergangen :

Efter et særdeles groft overfald med dødelig udgang i udkanten af Rold skov i 1836 blev hovedmændene endelig fængslet 1837. I 1844 var det omsider slut, idet der faldt dom over de mange gerningsmænd og – kvinder. En kommissionsdomstol kunne efter syv lange års efterforskning sætte det sidste punktum med : Den store Aalborgske Justitssag. Sagen skulle være den største kriminalsag til dato. Ikke mindre end 250 personer blev dømt, 27 for røveri, 50 for hæleri og cirka 150 for andre forbrydelser. Af de dømte fik de syv værste en tillagsstraf med kagstrygning (Offentlig piskning op af en pæl) samt livsvarigt tugthus med slaveri på Holmen.

Hovedmanden ved overfaldet i Gedhus : Bettefanden, var iblandt de 7. Han blev før sin afrejse til Holmen, kagstrøget i fuld offentlighed på torvet i Aalborg, d.v.s. at en bøddel slog hans rygstykker med hasselkæppe, der havde stået i saltlage natten over.

Bettefanden blev benådet i 1864, og vendte tilbage til Stenild til konen Mette i fattighuset. De sidste år ernærede han sig dels ved fattighjælp og ved fremstilling af husflidsgenstande og bliktøj, som han vandrede omkring i omegnen og solgte. Han var også at finde på bænken udenfor kirkediget, hvor han gerne fortalte om sine ” bedrifter ” som røver til de, der gysende ville lægge øre til. Til nåde blev han dog ikke taget, idet han ved sin død i 1870 ikke blev begravet i indviet jord, men måtte tage til takke med pladsen udenfor kirkediget.

Kilder :

- Traps Danmark II udgave fra 1879
- Forfatteren Alfred Jeppesens bog : Fra heden til Havet
- Viborg-avisen : Den Viborg-samler 1835
- Viborg-Avisen : Viborg-bladet årgang 1980
- Tage Lier Hansens bog : Karup-fladen
- Folkets Nordjylland
- Folketællingerne i Danmark
- Originale kirkebogsoptegninger fra Statens Arkivalier

Samlet og skrevet af Preben I. Troelsen i Nov. 2006